

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

**Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΚΑΙ ΕΠΑΛ (ΟΜΑΔΑ Β΄)**

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 17 ΜΑΪΟΥ 2013 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΡΕΙΣ (3)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Τη ζωή στη Γη ο άνθρωπος ελάχιστα την σέβεται, η ζωή όμως σε άλλους κόσμους διεγείρει το ενδιαφέρον και τη φαντασία του. Είναι άραγε περιέργεια, κατακτητική διάθεση ή απλώς ένα διανοητικό παιχνίδι; Ίσως όλα μαζί, **ταυτόχρονα** όμως κι ένα βαθύ αίσθημα μοναξιάς. Άλλωστε τη ζωή του εδώ ο άνθρωπος την έχει καταστήσει πιεστική και ανούσια. Περιμένει λοιπόν ένα χέρι βοήθειας και παρηγοριάς από τους πλανήτες και τα μακρινά άστρα. Ακόμη όμως και αν δεχθούμε με αισιοδοξία ότι η ζωή δεν ανθίζει μόνον στη Γη, αλλά ότι αφθονεί στο Σύμπαν, ένας άλλος καθοριστικός παράγοντας ορθώνεται. Είναι ανάγκη να συνειδητοποιηθεί –όσο και αν αντιτίθεται στις ενδόμυχες επιθυμίες μας– ότι με τη ζωή αυτή η επικοινωνία εμφανίζεται, για το ορατό τουλάχιστον μέλλον, ανέφικτη.

Με τη ζωή λοιπόν στο Σύμπαν είναι αδύνατο να επικοινωνήσουμε, η ζωή όμως γύρω μας ανθίζει. Η ζωή εδώ, σ' έναν μικρό και πανέμορφο πλανήτη, ανέδειξε ύστερα από σιωπηλές διεργασίες που διήρκεσαν δισεκατομμύρια χρόνια μια θαυμαστή ποικιλία έμβιων όντων. Οι θάλασσες και τα δάση της Γης, τα βουνά και οι πεδιάδες της αποκαλύπτουν κάθε στιγμή τη γοητεία που κρύβουν τα χιλιάδες όμοια ή ανόμοια δημιουργήματα της εξελίξεως. Η ανεμώνη και το δελφίνι, ο αίλουρος αλλά και ο γυπαετός, τα ανθρώπινα όντα στις πολλαπλές φυλετικές τους παραλλαγές, είναι δίπλα μας, συμμετόχα του ίδιου πλανήτη και του μέλλοντός του.

Αποκαλύπτεται όμως επίσης σε όλη του την τραγική αντίφαση ότι ο άνθρωπος, αυτή η περιούσια κορύφωση της εξελίξεως, έχει διπλή υπόσταση. Από τη μια είναι ικανός για μεγάλες πράξεις, έμαθε με την επιστημονική του γνώση να κατανοεί τον κόσμο αλλά και **γέννησε** αριστουργήματα στον λόγο και στην τέχνη. Από την άλλη, ο ίδιος ο άνθρωπος σφραγίζει την ιστορική πορεία του με πολέμους και αγριότητες, θεοποιεί τα υλικά αγαθά και συντηρεί την αδικία και τις ανισότητες. Ελάχιστα, τέλος, σέβεται τις πολλαπλές εκφράσεις της ζωής, ενώ η φύση και οι θάλασσες του πλανήτη είναι συχνά τα θύματα των συμφερόντων του. Η υπερφίαλη αυτή στάση του ανθρώπου έχει αλλοιώσει έτσι ένα θαυμαστό περιβάλλον, που ωστόσο υπήρξε και το λίκνο της δικής του υπάρξεως.

Είναι λοιπόν καιρός να κατανοήσει ο άνθρωπος ότι η ζωή αλλού ίσως υπάρχει, αλλά η προσδοκία να την συναντήσει δεν θα πραγματοποιηθεί εύκολα. Η ζωή όμως στη Γη ανθίζει ακόμα και τον περιμένει. Αν όσο είναι ακόμα καιρός τείνει το χέρι του προς τη ζωή αυτή, το φυτικό και ζωικό της θαύμα, τον Άλλο και τους άλλους, ίσως **αισθανθεί** λίγο πιο άξιος έποικος της Γης.

Έτσι είναι σοφότερο να εξαντλήσουμε τις προσπάθειες για καλύτερη επικοινωνία, εδώ στη Γη. Το περίεργο ωστόσο είναι ότι, όσο η επικοινωνία αυτή πυκνώνει με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το διαδίκτυο και τα κινητά τηλέφωνα, τόσο η μοναξιά μας, η ανθρώπινη, μεγαλώνει και η αποξένωση κυριαρχεί. Φαίνεται ότι αυτό που απαιτείται είναι κάτι περισσότερο από την τεχνολογική έκρηξη της εποχής: απαιτείται βαθύτερη παιδεία και ουσιαστικότερες αξίες του πολιτισμού. Οι εφιάλτες, άλλωστε, από τα περιβαλλοντικά προβλήματα **πληθαίνουν**, και η Γη δεν φαίνεται να αντέχει για καιρό ακόμα την αφροσύνη μας.

Σημασία επομένως δεν έχει να συναντηθούμε –αν ποτέ συναντηθούμε– στο πολύ μακρινό μέλλον με κάποια όμοια ή ανόμοια με μας δημιουργήματα της εξελίξεως. Το σπουδαίο

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

θα ήταν να μπορούμε τότε να υπερηφανευθούμε, σε χιλιάδες ή εκατομμύρια χρόνια, ότι το ανθρώπινο είδος έχει κατακτήσει υψηλά επίπεδα ισότητας και αξιών, και ότι οι πόλεμοι έχουν εκλείψει και ότι η Γη, το λίκνο της ανθρώπινης ζωής, έχει επουλώσει τις πληγές στις θάλασσες, τα δάση ή την ατμόσφαιρά της, και είναι πάλι ένας πανέμορφος πλανήτης. Διάσπαρτα άλλωστε, εδώ ή εκεί, θα βρίσκονται πάντοτε τα επιτεύγματα των σπουδαίων πολιτισμών, που αιώνες τώρα συνοδεύουν τη διαδρομή του ανθρώπου.

Η «εξωγήινη μοναξιά», λοιπόν, δεν φαίνεται ότι θα εγκαταλείψει εύκολα τον άνθρωπο. Η γήινη του ωστόσο μοναξιά, που είναι επικίνδυνη και πιο **ανάλητη**, είναι μεγάλη ανάγκη να απαλυνθεί. Τότε θα αναδειχθεί η μοναδικότητα του κάθε ανθρώπου, και η αναζήτηση της εξωγήινης ζωής θα αποκτήσει άλλο περιεχόμενο και νόημα.

Γιώργος Γραμματικάκης, Ένας Αστρολάβος του Ουρανού και της Ζωής.
Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2013. 2^η έκδοση (Διασκευή).

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο 100 έως 120 λέξεων το περιεχόμενο του αποσπάσματος που ακολουθεί: «...**όσο η επικοινωνία [...] πυκνώνει με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το διαδίκτυο και τα κινητά τηλέφωνα, τόσο η μοναξιά μας, η ανθρώπινη, μεγαλώνει και η αποξένωση κυριαρχεί**».

Μονάδες 10

B2. α) Να βρείτε τα δομικά στοιχεία της τρίτης παραγράφου του κειμένου: «**Αποκαλύπτεται όμως...υπάρξεως**».

Μονάδες 3

β) Να βρείτε μέσα στο κείμενο τέσσερα παραδείγματα μεταφορικής χρήσης του λόγου.

Μονάδες 4

B3. α) Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ταυτόχρονα, γέννησε, αισθανθεί, πληθαίνουν, ανάλητη

Μονάδες 5

β) Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ανούσια, εμφανίζεται, ανέφικτη, πυκνώνει, υψηλά

Μονάδες 5

B4. α) Να αιτιολογήσετε τη χρήση του ερωτηματικού («**Είναι άραγε περιέργεια, κατακτητική διάθεση ή απλώς ένα διανοητικό παιχνίδι;**») (μονάδες 3), καθώς και της διπλής παύλας («**-όσο και αν αντιτίθεται στις ενδόμυχες επιθυμίες μας-**») που υπάρχουν στην πρώτη παράγραφο του κειμένου (μονάδες 2).

Μονάδες 5

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

β) Να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική στο απόσπασμα που ακολουθεί: «**Από την άλλη, ο ίδιος ο άνθρωπος σφραγίζει την ιστορική πορεία του με πολέμους και αγριότητες, θεοποιεί τα υλικά αγαθά και συντηρεί την αδικία και τις ανισότητες**».

Μονάδες 3

Γ1. Σε άρθρο που πρόκειται να αναρτηθεί στην επίσημη ιστοσελίδα του σχολείου σας να εκθέσετε τις απόψεις σας σχετικά με:

α) τις επιπτώσεις που έχει προκαλέσει η έλλειψη σεβασμού του ανθρώπου προς το φυσικό περιβάλλον και

β) τους τρόπους με τους οποίους μπορεί ο άνθρωπος να αποκαταστήσει τη σχέση του με αυτό (500-600 λέξεις).

Μονάδες 40

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα Ατομικά στοιχεία μαθητή. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. Να μην αντιγράψετε τα θέματα στο τετράδιο και να μη γράψετε πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε στο τετράδιό σας σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΠΑΛ (ΟΜΑΔΑ Β΄)
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 17 ΜΑΪΟΥ 2013
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ

- A1.** Ο συγγραφέας πραγματεύεται το μείζον θέμα της ανθρώπινης μοναξιάς ως αποτέλεσμα των αντιφάσεων του σύγχρονου πολιτισμού και ιδίως της απομάκρυνσης του ανθρώπου από τη φύση.
- Αναφορά στην προσπάθεια του ανθρώπου για επιστημονικές κατακτήσεις (κατάκτηση σύμπαντος) χωρίς ενδιαφέρον και πρόνοια για τη ζωή στη Γη.
 - Ο δισδιάστατος χαρακτήρας των ανθρώπινων δημιουργημάτων (αποθέωση της τεχνολογίας – έλλειμμα ανθρώπινης επικοινωνίας).
 - Αναγκαιότητα συνειδητοποίησης της σημασίας διατήρησης της ισορροπίας στον πλανήτη, που θα εξασφαλιστεί δίνοντας έμφαση στην ηθικοπνευματική διάσταση του ανθρώπινου πολιτισμού (οικολογική ισορροπία, παγκόσμια ειρήνη, ανθρωπισμός).
- B1.** Αποτελεί αδιαμφισβήτητη πραγματικότητα το γεγονός ότι στις σύγχρονες τεχνοκρατικές κοινωνίες επικρατεί γενικευμένη αλλοτρίωση.
- Ο άνθρωπος ζει απομονωμένος από τον ίδιο του τον εαυτό, από το συνάνθρωπο, το φυσικό περιβάλλον και το κοινωνικό-πολιτικό γίνεσθαι.
 - Η σημαντικότερη μορφή αλλοτρίωσης είναι η αποξένωση από τους άλλους ανθρώπους.
 - Η κυριαρχία των σύγχρονων τεχνολογικών τηλεπικοινωνιακών μέσων παραγκωνίζει την προσωπική επαφή.
 - Συναισθήματα μοναξιάς, ανασφάλειας, ατομικισμού.
 - Αποπροσωποποίηση των σχέσεων.
 - Ψευδαίσθηση επικοινωνίας μέσω μιας εικονικής-πλασματικής πραγματικότητας που δεν στηρίζεται στην άμεση βιωματική επαφή.

- B2. α)** • Θεματική περίοδος : « Αποκαλύπτεται ... υπόσταση».
- Λεπτομέρειες – σχόλια : « Από τη μια ... συμφερόντων του».
 - Περίοδος κατακλείδα : « Η υπερφίαλη ... υπάρξεως».
- β)** 1. « ... η ζωή όμως γύρω μας ανθίζει ...»
2. « ... ο ίδιος ο άνθρωπος σφραγίζει την ιστορική πορεία του ...»
3. « ... τείνει το χέρι του προς τη ζωή αυτή ...»
4. « ... έχει επουλώσει τις πληγές στις θάλασσες ...»
- B3. α)** ταυτόχρονα : συνάμα
γέννησε : δημιούργησε
αισθανθεί : νιώσει
πληθαίνουν : αυξάνονται
ανάληκτη : αναίσητη
- β)** ανούσια : ουσιώδη
εμφανίζεται : εξαφανίζεται
ανέφικτη : εφικτή
πυκνώνει : αραιώνει (μειώνεται)
υψηλά : χαμηλά
- B4. α)** • Ο συγγραφέας επιχειρεί : να ενεργοποιήσει το νου του δέκτη, να κινητοποιήσει τη σκέψη και τον προβληματισμό του. Να δώσει διαλογικό και επικοινωνιακό τόνο στο κείμενο και τέλος να προσδώσει στο ύφος οικειότητα και αμεσότητα.
- Η χρήση της διπλής παύλας παίρνει τη θέση της παρένθεσης με την οποία παραπέμπει σε ένα συμπληρωματικό στοιχείο της σκέψης του, χωρίς να αποσπάσει τον αναγνώστη από το κύριο σώμα του κειμένου.
- β)** «Από την άλλη, από τον ίδιο τον άνθρωπο σφραγίζεται η ιστορική πορεία του με πολέμους και αγριότητες, θεοποιούνται τα υλικά αγαθά και συντηρείται η αδικία και οι ανισότητες.»

Γ1.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Η σχέση εξάρτησης, στο παρελθόν, του ανθρώπου από τη φύση έχει μετατραπεί σε σχέση επέμβασής του σ' αυτή σε μέγιστο βαθμό, ώστε η φύση να έχει γίνει έρμαιο της ανθρώπινης απληστίας και αφροσύνης.

Επιπτώσεις:

- Ρύπανση και μόλυνση ατμόσφαιρας, υδάτων, εδάφους από καυσαέρια αυτοκινήτων, καυστήρων θέρμανσης, εργοστάσια, ανθυγιεινό περιβάλλον.
- Ανατροπή οικολογικής ισορροπίας, εξαφάνιση φυτών, δέντρων, ζώων, πουλιών.
- Αλλαγή κλιματολογικών συνθηκών λόγω του φαινομένου του θερμοκηπίου και της συνακόλουθης ανόδου της στάθμης της θάλασσας.
- «Τρύπα όζοντος» λόγω έκλυσης επικίνδυνων χημικών αερίων που καθιστά επικίνδυνες τις υπεριώδεις ακτίνες του ήλιου.
- Οι κίνδυνοι για το φυσικό περιβάλλον ισοδυναμούν με τους κινδύνους για την υγεία, σωματική και ψυχική, του ανθρώπου.
- Αισθητική παραμόρφωση τοπίου, αστικών κέντρων.
- Αλλοτρίωση (απομάκρυνση ανθρώπου από το φυσικό περιβάλλον).
- Φθορά των αρχαιολογικών μνημείων.

Αντιμετώπιση:

- Συνειδητοποίηση του προβλήματος για την άμεση λήψη μέτρων.
- Η όποια ανάπτυξη πρέπει να συνοδεύεται από οικολογικές προδιαγραφές. Με την τεχνολογία είναι δυνατό να αντιμετωπιστούν τα υποπροϊόντα της εκβιομηχάνισης, ώστε ό,τι εκλύεται σε έδαφος, ύδατα ή ατμόσφαιρα να είναι καθαρό.
- Λειτουργία μονάδων βιολογικού καθαρισμού λυμάτων, αποβλήτων.
- Χρησιμοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας (ηλιακή, αιολική, γεωθερμία).
- Περιορισμός και έλεγχος στη χρήση γεωργικών φαρμάκων.
- Ανακύκλωση, περιορισμός υπερπαραγωγής που εξαντλεί φυσικούς πόρους.

- Αποκέντρωση πληθυσμού, βιομηχανιών από αστικά κέντρα.
- Ευαισθητοποίηση μαθητών στο σχολικό περιβάλλον, πολιτών από τα ΜΜΕ, , ώστε να πιέσουν και τις ηγεσίες του πλανήτη για μείωση εκπομπών επικίνδυνων αερίων.
- Πνευματική ηγεσία (παρέμβαση για την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης).
- Συμμετοχή σε περιβαλλοντικές οργανώσεις και προγράμματα (Greenpeace , WWF, ...).

Το οικολογικό είναι ένα πρόβλημα μείζονος σημασίας για το οποίο απαιτείται παγκόσμια κινητοποίηση κρατών και πολιτών. Οι σημερινές ενδείξεις για το μέλλον του πλανήτη διαψεύδουν τα σενάρια των επιστημόνων που μιλούσαν για μακροπρόθεσμη καταστροφή. Τώρα προβλέπεται πως η κατάσταση θα είναι μη αναστρέψιμη, αν δεν ληφθούν άμεσα μέτρα για τον έλεγχο της ανθρώπινης δραστηριότητας και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Γι' αυτό δεν επιτρέπεται καμιά ολιγωρία ή αναβλητικότητα. Η ανθρωπότητα θα κερδίσει μόνο αν σταματήσει να επενδύει αποκλειστικά στην οικονομική ανάπτυξη και δαπανήσει όσα απαιτούνται για την άσκηση μιας περιβαλλοντικής πολιτικής.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ

Πολυτεχνείου 6
104 33 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 210-5243434, FAX: 210-5228231

Αθήνα 17/05/2013

E-Mail : p-e-f@otenet.gr

**Άποψη της Πανελλήνιας Ένωσης Φιλολόγων
Για τα θέματα των Πανελλαδικών εξετάσεων
στο μάθημα:**

Νεοελληνική Γλώσσα Γενικής Παιδείας

Γ΄ Τάξης Ημερησίου και Δ΄ Τάξης Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Το κείμενο που δόθηκε στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας είναι απόσπασμα(σε διασκευή) από το βιβλίο του Γ. Γραμματικάκη, *Ένας Αστρολάβος του Ουρανού και της Ζωής* (Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, β έκδοση, 2013). Εντάσσεται στην εξεταστέα ύλη και ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του μαθήματος.

Α. Το κείμενο εστιάζει στα μεγάλα προβλήματα που δημιούργησε ο άνθρωπος στη Γη με την αλόγιστη και υπερφίαλη συμπεριφορά του και τονίζει την ανάγκη της παιδείας και της ανθρώπινης επικοινωνίας για την επίλυση των προβλημάτων αυτών. Αναλυτικότερα, εκτιμά ότι η αναζήτηση βοήθειας από άλλους πλανήτες είναι ουτοπική και αναφέρεται στις καταστροφές του φυσικού περιβάλλοντος, στους πολέμους, στη θεοποίηση των υλικών αγαθών και στις κοινωνικές ανισότητες. Υποστηρίζει ότι το χρέος του Ανθρώπου είναι να σεβαστεί την επίγεια ζωή και να καταβάλει προσπάθειες για την ενίσχυση της παιδείας, καθώς και της ουσιαστικής επικοινωνίας, την οποία η ανάπτυξη της Τεχνολογίας δεν εξασφαλίζει απολύτως. Στόχος του πρέπει να είναι η καταπολέμηση της επικίνδυνης και απάνθρωπης μοναξιάς του· αυτό θα του επιτρέψει να αναδείξει τη μοναδικότητά του και να αντιμετωπίσει τα προβλήματά του.

Β.1. Απαιτείται σχολιασμός της άποψης ότι η ανάπτυξη των ποικίλων ηλεκτρονικών μέσων όχι μόνο δεν καταργεί την ανθρώπινη μοναξιά και αποξένωση αλλά και τις επιτείνει.

Β.2.α) Η δομή της παραγράφου είναι σαφής. Διακρίνονται καθαρά η θεματική πρόταση («Αποκαλύπτεται [...] υπόσταση»), τα σχόλια/λεπτομέρειες («Από τη μια [...] των συμφερόντων του») και η κατακλείδα («Η υπερφίαλη αυτή στάση [...] υπάρξεως»).

β) Ζητούνται 4 παραδείγματα μεταφορικής χρήσης του λόγου. Στο κείμενο υπάρχουν αρκετά σχετικά παραδείγματα, π.χ. «το διανοητικό παιγνίδι», «η ζωή ανθίζει», «γέννησε αριστουργήματα», «χέρι βοήθειας και παρηγοριάς από τους πλανήτες» κ.ά.

B.3α. Συνώνυμα (ενδεικτικά): συγχρόνως, δημιούργησε, νιώσει, αυξάνουν, άπονη.

B.3β. Αντώνυμα (ενδεικτικά): ουσιαστική, εξαφανίζεται, εφικτή, αραιώνει, χαμηλά.

B4.α. Το ερωτηματικό στο τέλος της δεύτερης περιόδου της πρώτης παραγράφου διεγείρει εξ αρχής το ενδιαφέρον του αναγνώστη και τον προβληματίζει με αμεσότερο τρόπο.

Οι παύλες στην τελευταία περίοδο της πρώτης παραγράφου περιλαμβάνουν μια παράλληλη σημαντική σκέψη του γράφοντος που δεν πρέπει να παραλειφθεί.

B4.β. Παθητική σύνταξη: Από την άλλη, από τον ίδιο τον άνθρωπο σφραγίζεται η ιστορική πορεία του με πολέμους και αγριότητες, θεοποιούνται τα υλικά αγαθά και συντηρούνται η αδικία και οι ανισότητες.

Γ. Στην παραγωγή λόγου ζητείται η σύνθεση άρθρου. Επομένως, καταρχάς πρέπει οι μαθητές να γράψουν έναν τίτλο. Τα δύο ζητούμενα του θέματος είναι σαφή και οι μαθητές μπορούν να αντλήσουν αρκετά στοιχεία από το κείμενο για την ανάπτυξή τους. Ενδεικτικά, στο πρώτο ζητούμενο πρέπει να γίνουν αναφορές στις καταστροφές που έχει υποστεί το περιβάλλον από την αλόγιστη και ανεύθυνη δραστηριότητα του ανθρώπου (π.χ. καταστροφή όζοντος, πυρηνικά απόβλητα, μόλυνση, ρύπανση κ.ά.) και στο δεύτερο να προταθούν δράσεις, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, οι οποίες μπορούν να αποκαταστήσουν τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον (παιδεία, αποφυγή υπερκατανάλωσης, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, θέσπιση και αυστηρή εφαρμογή μέτρων προστασίας του κ.ά.).